

родові тоталітарна держава. У збірниках прислів'їв і приказок повоєнного періоду представлені одиниці, що пропагують комуністичну ідеологію, вихваляють «здобутки» соціалістичного ладу, формують «правильне» ставлення до колективного ведення господарства: Права не дають – права беруть.

Дослідження накопиченого паремійного матеріалу дає змогу простежити історію розвитку прислів'їв, зміни в їх семантиці, консервацію певних реалій і даних з епохи, коли вони виникали, відображають складність поглядів людини на навколишній світ. Кожна нова епоха не тільки знаходить застосування старим прислів'ям, а й розширює об'єкт їхньої дії, розгортаючи закладений у них потенціал художнього узагальнення й спрямовуючи його на нові конкретні обставини.

Кириченко Д. Д.
НТУ «ХПІ»

ПРО ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Найважливіші фонетичні, граматичні та лексичні особливості української мови почали зароджуватися й розвиватись ще з XII ст. У XIV–XVI ст. у своїй фонетичній системі, граматичній будові й словниковому складі вона вже сформувалася як окрема східнослов'янська мова – мова української нації. Цей факт відображає офіційно-науковий погляд на походження української мови.

Початок української мови пов'язується з кінцем XII століття, коли відбувається відокремлення північно-східної Русі від південної. Виходить так, що якби не відокремилась північно-східна частина Русі, то не почала б формуватись українська мова, а точніше мова, якою розмовляли на території Київської Русі, не трансформувалась би в напрямку майбутньої української мови. Це рівнозначно абсурдному твердженню, що коли б не утворилася б румунська мова, то на території колишньої метрополії Римської імперії не виникла б італійська мова.

Чимало авторитетних вчених (Ф. Міклошич, А Шляйхер, О. Бодянський, П. Житецький, О. Потебня та ін.) вважали, що українська мова виникла значно раніше й бере свій початок із спільнослов'янської мови. На думку І. Огієнка, три східнослов'янські мови (українська, білоруська

й російська) зростали незалежно одна від одної, як мови самостійні, і так званої «праруської» спільної мови ніколи не було.

М. Маркевич говорив, що український народ сформувався в незапам'ятні часи, а великоруський виник набагато пізніше з переселенців із території Русі-України, змішаних з угро-фінськими і тюркськими племенами. Твердження чи хоча б припущення про давність української мови відразу отримували не тільки науковий, але й політичний присуд. Із визнанням етномовної безперервності на Київщині від часу полян і до наших днів логічно впливає твердження, що на цій території говорили майбутньою українською мовою. Що ж стосується писемності, то всі її пам'ятки створено «українізованою старослов'янщиною». Ця українізованість місцями настільки помітна, що М. Драгоманов мав усі підстави сказати, що «Слово о полку Ігоревім» – перша українська дума, а плач Ярославни – пісня українки.

Різниця між Руссю і Європою полягала в тому, що давньоболгарська і руська мови були близькоспорідненими. Це сприяло поширенню освіти, масштаби якої були на Русі більшими, ніж у латиномовній Західній Європі, і проникненню до книжної мови слів та інших елементів розмовної мови, тобто «українізації старослов'янщини». У кінці XVIII століття на народнорозмовній основі почала формуватися нова українська літературна мова. Основи сучасної української літературної мови остаточно було закладено в творчості Т. Г. Шевченка.

Деякі вчені доводять, що українська мова – одна з найстаріших мов. Поглиблюється вивчення спорідненості української мови з санскритом – літературною мовою індійських аріїв, котрі декілька тисяч років проживали в північному Причорномор'ї. Гіпотези такого типу заохочують до пошуків історичних витоків народу, до відновлення історичної пам'яті, стимулюють наукові дослідження. Цілком природно, що вони викликають гнів і обурення тих, хто відмовляє українській мові та її носіям у праві на існування.